

IVANOV

BOEKEN VAN HANNA BERVOETS

Of hoe waarom (roman, 2009)

Lieve Céline (roman, 2011)

Leuk zeg doe! (columns, 2011)

Alles wat er was (roman, 2013)

Opstaan, aankleden, niet doodgaan (columns, 2013)

Efter (roman, 2014)

En alweer bleven we ongedeerd (columns, 2015)

Ivanov (roman, 2016)

Fuzzie (roman, 2017)

Welkom in het Rijk der zieken (roman, 2019)

Wat wij zagen (Boekenweekgeschenk, 2020)

Een modern verlangen (verhalen, 2021)

HANNA BERVOETS

IVANOV

ROMAN

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM/ANTWERPEN

Eerste druk januari 2016
Negende druk, mei 2022

© 2016 Hanna Bervoets

Omslagontwerp Roald Triebels naar een idee van Hanna Bervoets

Omslagbeeld Ed Freeman

Typografie binnenwerk Suzan Beijer

Auteursfoto Prins de Vos

Productiebegeleiding Tim Beijer

Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 932 5689 7

NUR 301

www.hannabervoets.nl

www.uitgeverijpluim.nl

Kindia, Frans-Guinee, 28 februari 1927 – een uur of tien 's avonds: Syvette valt met een plof op de grond. Ze landt op haar rug, haar gekrijs moet tot ver buiten de botanische tuin te horen zijn. Twee hoenders schieten weg – Ivanov en zijn zoon horen de vogels in het struikgewas ritselen. Even houden ze hun adem in. ‘Nu,’ sist Ivanov zodra het weer helemaal stil is.

Ilya Ivanov junior werpt het net over Syvettes borstkas, precies zoals ze dat bij het Institut Pasteur geoeffend hebben. Maar de chimpansees in het Parijse laboratorium waren verdoofd, bij Syvette zijn alleen de benen bij elkaar gebonden. Ze slaat om zich heen, gromt en rukt in één woeste beweging het net van zich af; tussen haar vingers verandert het in een armoedige kluwen visdraad.

‘Verdomd!’

Ilya junior beschijnt Syvettes harige lichaam met zijn olielamp. Er loopt wat vocht uit haar neus. Haar borstkas beweegt snel op en neer nu, als bij een haasje dat in z'n rug is geschoten. Het net ligt nog maar half over haar heen.

Ilya kijkt zijn vader aan. Die knikt: doe maar.

Ilya bukt. Hij reikt met één arm naar het net, langzaam, langzaam, lángzaam nadert hij het – de traagheid van iemand die een vlieg gaat doodslaan. Zweet loopt over zijn rug: de juten veiligheidsjas die hij van Ivanov aan moet is veel te warm voor

dit klimaat. Voorzichtig neemt Ilya een stuk net tussen duim en wijsvinger. Hij geeft een kort rukje. Maar dan, plotseling, begint Syvette met haar armen te maaien; hij voelt haar knokkels langs zijn slaap schrapen.

‘Ai aaaai!’

‘Wat, ben je geraakt?’

Ilya voelt aan zijn slaap: nat. Hij houdt zijn vingers vlak voor zijn gezicht: rood.

‘Ik ben ongedeerd.’

‘Weet je dat zeker?’

‘Ja, dat weet ik zeker.’

Voor het eerst is Ilya blij dat de parklantaarns niet ontstoken zijn. Zijn vader wilde het niet omdat het licht te veel aandacht zou trekken. De Afrikanen mogen niet weten wat ze aan het doen zijn vanavond. Ze zouden het niet begrijpen. In hun ogen is de aap inferieur aan de zwarte man, zoals de zwarte man in de ogen van de Franse kolonist inferieur is aan de blanke man. Wie het superieure met het inferieure mengt, zal het superieure beschadigen, misschien zelfs kapotmaken.

‘Opnieuw!’ snauwt Ivanov. Hij heeft het derde net uitgerold. Dit is het laatste net dat ze bij zich hebben, nu moet het goed gaan.

Ivanov en zijn zoon staan nu ieder aan een zijde van Syvette. Alsof de aap een bed is dat ze samen gaan opmaken. Ivanov werpt het net over haar heen als een laken, Ilya junior grijpt de lus aan zijn kant vast, samen trekken ze de touwen strak. Syvette gromt. Maar Syvette zit vast.

‘Voort! Voort nu!’ roept Ivanov. Zijn zoon loopt naar Syvettes vastgebonden benen. De knieën trillen hevig.

‘Ze heeft toch geen toeval?’

‘Verdomd!’

Babette kreeg een toeval. Vlak nadat ze uit haar narcose ont-

waakt was begon haar hele lichaam te schokken of ze door de bliksem geraakt was: haar hoofd sloeg zo hard tegen de betonnen vloer dat ze haar schedel hoorden kraken. Na veertien lange minuten stikte Babette in haar eigen braaksel. Ze hadden drie man nodig om haar lichaam van de kooi naar de jeep te verplaatsen.

Ivanov houdt zijn olielamp boven Syvettes gezicht. Ze kijkt angstig, maar haar ogen schieten niet op en neer zoals de ogen van Babette dat deden, en om haar mond staat geen speeksel, althans: geen speeksel zo dik en kleverig als schuimkoppen op een branding.

‘Alles is in orde!’

Ilya snijdt de touwen om Syvettes benen los: ze begint meteen te trappen. Als Ivanov haar hiel vol op de kin van zijn zoon ziet neerkomen grijpt hij in een reflex naar zijn holster. Even laat hij zijn vingers over het koele metaal van de Browning glijden. Moet hij vanavond vuren, dan was alles voor niets. Het zal nog maanden duren voor ze een volgende kans krijgen; voor Black oud genoeg is voor de procedure. Ivanov laat de holster los. Dan beseft hij dat zijn zoon naar zijn zweep reikt.

‘Niet doen!’ snauwt Ivanov hem toe. ‘We mogen haar niet onrustiger maken dan ze nu al is. Pak haar benen, nee: haar enkels. Draai haar enkels uit elkaar!’

Ilya doet wat zijn vader hem opdraagt. Het werkt; zodra hij haar enkels beetpakt lijkt Syvettes verweer af te nemen.

‘Nog even,’ zegt Ivanov, ‘nog even.’

Ivanov hurkt en opent zijn dokterstas. Voor de eendenbek is nu geen tijd, de ingreep zal intravaginaal moeten gebeuren. Hij tilt een wollen lap uit zijn tas en rolt het stuk stof voorzichtig open. De reageerbuis is niet gebroken.

Geroutineerd schroeft Ivanov het buisje op zijn ijzeren spuit. Hij hoopt dat het warm genoeg is gebleven.

‘Spreid haar benen.’

Terwijl Ilya Syvettes knieën uit elkaar trekt, plaatst Ivanov de olielamp ter hoogte van haar pelvis in het zaagsel. Het vlammetje flikkert een paar keer. Syvettes ademhaling wordt steeds zwaarder. Met duim en wijsvinger duwt Ivanov haar schaamlippen opzij. De vagina is rood en gezwollen, ziet hij in het schaarse licht.

Voorzichtig schuift Ivanov de spuit naar binnen. Syvette krijgt, Ivanov duwt, de spuit blijft steken – een stok in de modder –, Ivanov vloekt.

‘Wat gebeurt er, gaat alles goed?’

‘Ja, alles gaat goed.’

Ivanov probeert de spuit opnieuw naar binnen te duwen. Het lukt niet, de spuit stokt weer halverwege. Syvette brult en schokt met haar hele lichaam, alsof door honderd bijen tegelijk belaagd.

‘Ik houd het niet veel langer,’ roept Ilya.

‘Even nog!’

Met zijn vlakke hand slaat Ivanov op de achterkant van het buisje. En nogmaals. En nogmaals. Zijn hand is een hamer en de spuit een spijker en hij slaat en hij slaat en hij slaat tot de spijker helemaal in Syvette verdwenen is.

‘Ze wil weer schoppen, ik houd het niet meer!’

Ivanov duwt het buisje door de spuit. Syvette kreunt, Ilya laat haar benen los, kreunt eveneens.

‘Is het gelukt, vader?’

Toen Ivanov het sperma eerder die dag door zijn microscoop bekeek, leek minstens veertig procent van de spermatozoa beweeglijk. ‘De donor is een jonge, gezonde man van rond de dertig,’ had hij in zijn logboek geschreven. ‘Hij beweert vrijgezel te zijn. Of hij al eerder kinderen kreeg, weet ik niet.’

Geheimen willen we altijd kwijt. Ja, uiteindelijk vertelt iedereen elkaar altijd alles. Ik heb me vaak afgevraagd waarom. Waarschijnlijk is het omdat juist dat wat anderen niet van ons weten, ons maakt tot wie we zijn; onze uitzonderlijkheid bewijst. Zo dragen we onze geheimen mee als een zak glimmende edelstenen. Het is een onopvallende zak, die we bewaren op een onopvallende plek. Tot er per ongeluk iemand over struikelt, de zak opent, nog net iets ziet blinken voor we zijn hand wegduwen – nee, dit mag jij niet weten. Maar wanneer de fonkeling eenmaal ontsnapt is, wordt de verleiding groot; willen we pochen met wat we bij ons dragen en zullen we de zak alsnog opentrekken: kijk dan, hier zijn ze, mijn edelstenen, edelstenen die alleen ik heb, die maken dat ik ben geworden wie ik nu ben. Het snelst trekken we de zak open voor de mensen om wie we geven, want nog meer dan de ander willen zien, betekent liefde dat je jezelf aan de ander wilt laten zien, is het niet?

En toch.

De eerste keer dat ik Jonas over Helena vertelde, was ook meteen de laatste keer.

We kenden elkaar nog maar een paar weken. Het was een warme, droge zomer. Jonas zou met vrienden naar Italië gaan maar had die vakantie één dag voor vertrek afgezegd.

Omdat hij geen zin had, beweerde hij. Omdat hij mij had leren kennen, wist ik. Vanaf dat moment zagen we elkaar dagelijks. We spraken af in parken en op stadse terrassen, tot we de ogen van anderen niet meer nodig hadden om onze afspraakjes een zekere ongedwongenheid te verschaffen. Daarna zaten we vooral op mijn balkon. Wanneer de onderburen niet thuis waren dronken we bier en mojito's tot laat in de avond, en vertelden we elkaar onze levensverhalen; telkens opnieuw, steeds andere details, alsof onze levens routes op een landkaart waren die we nauwkeurig moesten volgen met onze wijsvingers, omdat iedere afslag een nieuwe karaktertrek, een nieuw geheim zou kunnen prijsgeven.

Zijn jeugd in Brabant: vader kweker, moeder huisvrouw, één zus, twee broers, een warm gezin ('maar ook beklemmend'), met neefjes de maïsvelden in om elkaar af te trekken, als tiener het dorp uit, Architectuur in Antwerpen ('eigenlijk begon mijn leven daar pas').

Mijn jeugd in Rotterdam: enig kind van alleenstaande moeder, vaak op straat, voetballen, skateboarden en schuimblokken stelen uit de supermarkt, duistere puber met paars haar, drie studies begonnen, drie studies niet afgemaakt.

En dan, de kruispunten waar we allebei voor gestaan hadden: uit de kast komen in Brabant versus uit de kast komen in Rotterdam ('volgens mij is het makkelijker dáár'), voor het eerst uit in de Regulierdwarstraat ('vreselijk!' – 'fantastisch!') verhuizen, reizen, vrienden ('maar als jij Elias kent, ken je vast ook Paul en Rico?'), eerste bijbaantjes, stages, eerste echte banen, collega's, voormalige vriendjes (hij overdreef zijn hoeveelheid exen terwijl ik de mijne juist te bescheiden voorstelde), levensinstelling, opgegeven hobby's, huidige ambities, vrienden met kinderen, kinderen, dromen, doelen, spijt, therapie, de band met onze moeder, de band met onze

vader, dingen die we nog wilden meemaken en landen die we nog wilden zien – ik geloof dat we er zo op kwamen.

‘Welke stad zou jij nu het liefst bezoeken?’

Ik herinner me niet eens meer wie de vraag stelde. Wel weet ik nog precies waar we zaten: het overvolle terras van Vertigo, een klein wankel tafeltje onder de punt van een parasol. Toen Jonas zag dat mijn onderarmen in de zon lagen, haalde hij meteen een tube zonnecrème uit zijn rugtas. Hoewel ik wist dat mijn armen nooit verbrandden, nam ik de tube grijnzend aan.

‘New York,’ zei Jonas resoluut, ‘daar zou ik heel graag een keer heen willen.’

Ik knikte, langzaam. Ondertussen smeerde ik me in, veel te dik, de haren op mijn arm veranderden in een vette witte vacht. ‘Ja,’ zei ik zonder op te kijken, ‘New York is een hele mooie stad.’

‘Ben je er geweest?’

‘Ik heb er gewoond.’

‘Echt? Wanneer?’

‘Acht jaar geleden, ik deed een minor journalistiek.’

‘Journalistiek, jij?’

‘Dat leek me toen iets voor mij.’

Dat laatste zei ik licht spottend. Maar toen ik opkeek zag ik dat Jonas me geïnteresseerd aanstaarde, zijn hoofd een beetje schuin, ogenschijnlijk doof voor mijn hoon. Later zou ik hem ervan verdenken dat hij die blik van zijn psycholoog had overgenomen. De keer dat we daar met z’n tweeën op de sofa zaten, keek die man precies zo.

‘Waarom ben je daar niet mee doorgegaan? Met journalistiek, bedoel ik.’

Ik gaf de tube terug. ‘Gewoon niet.’

‘Kom op!’

Ik had van alles kunnen zeggen. ‘Te ongeduldig voor hoor en wederhoor’, ‘Nieuwsgaring lag me niet’, ‘Ik hield meer van schrijven dan van feiten’. In plaats daarvan zei ik haar naam. ‘Er was een docente, Helena. Zij heeft het me destijds nogal moeilijk gemaakt.’

Jonas trok een wenkbrauw op. Het wás ook een vaag antwoord. En het klopte wel, mijn antwoord, maar helemaal waar was het niet.

Met het noemen van New York was hij op mijn zak edelstenen gestuit en bijna, ja, bijna had ik de zak voor zijn ogen opengetrokken. Tot ik me realiseerde dat vertellen over Helena zijn liefde voor mij niet zou vergroten, eerder ondermijnen.

‘Laten we er samen heen gaan, jij en ik naar New York!’ zei ik daarom vlug. Jonas lachte. Hij boog zich over ons tafeltje. Zette zijn eigen zonnebril af en schoof de mijne van mijn neus, mijn voorhoofd over mijn haar in; vastberaden, alsof hij een hendel overhaalde. Even keek hij me recht in de ogen aan. ‘Ja, laten we samen naar New York gaan.’

Tot mijn verrassing begon Jonas er daarna vrij vaak over. Steeds weer vroeg hij: ‘Wanneer gaan we nou eens naar New York, knapkop?’ Steeds weer zei ik: ‘Snel, lief.’ Steeds weer zag ik dat Jonas me niet geloofde. En dat hij juist daarom niet doorvroeg.

Mijn weerzin tegen New York groeide toen ik terug in Nederland was. Twintig jaar geleden nu, een week voor mijn driewintigste verjaardag, werd ik wakker in een krappe grijze stoel. Voor me stond een plastic dienblad, daarop een emaille bakje afgedekt met aluminiumfolie. Een slaappil had de vliegreis draaglijk gemaakt. Maar nu ik naar de kreukels in het zilverfolie staarde, de gezagvoerder in de verte krakend

de landing hoorde aankondigen, begon het. Ik dacht opnieuw aan wat ik het afgelopen jaar meegemaakt had. En voelde mijn maag uitzetten. Ja, mijn afschuw was een meegereide parasiet, een beest in mijn buik dat groeide wanneer ik het herinneringen voerde. Herinneringen aan New York, maar vooral: gedachten aan Helena. In de maanden die volgden werd het beest in mijn buik steeds groter, het kreeg knagende tanden, een schurende vacht en een woest zwiepende staart. Want bij alles, echt álles wat ook maar zijdelings met haar te maken had, dacht ik aan haar.

De zware, nootmuskaatachtige geur van wierook: Helena, in die vreemde, net iets te grote avondjurk.

‘Doll Parts’ van Hole op Kink FM: Helena, de avond dat Lois me haar adres gaf.

Twee mensen in het park, naast elkaar, zij net iets langer dan hij: Helena en ik, onze laatste middag samen.

Een televisiedocumentaire over Afrika, over het regenwoud of over primaten: Helena, Helena, Helena (afzetten!).

Proberen niet aan haar te denken hielp niet. Bewust niet aan haar denken betekende immers aan haar denken en dát betekende weer dat ik de controle over mijn eigen gedachten kwijt was, een falen dat me meer frustreerde dan al mijn herinneringen bij elkaar en het prikken van de hoorntjes op het beest in mijn maag.

Op een dag besloot ik me er niet langer tegen te verzetten: Helena’s witte labhandschoen, Helena onderuitgezakt in haar bureaustoel, Helena die een bruine papieren zak van me aanpakt, Helena die zwaait, wenkt, lacht: ‘Felix, kom eens hier! Ik wil je wat laten zien.’ Uiteindelijk begon ik zelfs te wennen aan haar spookgezelschap. Al waren er ook momenten dat mijn eigen gedachten me deden kermen.

Er was die februariochtend. Mijn hoofd leek leeg ge-

schraapt en opgevuld met natte watten: ik was te brak om overeind te komen. Dus bleef ik liggen. En begon ik te masturberen. Ik sloot mijn ogen en dacht aan waar ik altijd aan dacht wanneer ik snel klaar wilde komen. Ik, in een discotheek, er staat een jongen aan de andere kant van de bar: zijn t-shirt zo strak dat de opgerolde mouwen in zijn biceps snijden. De jongen is hetero, althans, zo doet hij zich voor; hij staat te grijnzen naar een groep meisjes. Zodra hij doorkrijgt dat ik naar hem kijk wendt hij vlug zijn gezicht af, maar ik zie dat het hem opwindt; mijn blik, mijn aandacht. Bij de pisbakken kom ik hem weer tegen, de zogenaamde hetero. Hij negeert me, maar wanneer we naast elkaar voor de spiegel staan, draai ik me naar hem toe. Even kijk ik hem aan. Dan laat ik mijn blik langs zijn lichaam omlaag glijden, van zijn hals naar de borst- en buikspieren die door zijn nat gezwete t-shirt schijnen. Ik leg een hand op zijn heup – gewoon een hand. De jongen krijgt meteen een stijve. Samen kijken we naar de bobbel in zijn broek; hij met schaamte, ik met een zelfverzekerde grijns. Dan druk ik de jongen tegen de muur. Zoen zijn nek, zijn wang, zijn lippen. En de jongen zoent terug, eerst voorzichtig, dan steeds sneller, ruwer, agressief haast, wild van lust en zelfhaat, ik voel zijn penis tegen mijn been kloppen – op dat moment kom ik meestal al klaar.

Zo niet die katerige februariochtend. Net toen ik de jongen tegen de muur wilde drukken, kwam Helena voor me staan. Niet in het mannentoilet van een discotheek maar in haar eigen woonkamer, de donkere etage op de tweede verdieping van West 48th Street, Peruaans kleed aan de muur, een massief granieten theepot op tafel. Ze droeg een wijde katoenen broek, haar lange donkere haar los om haar schouders. Langzaam liep ze naar me toe.

Hier opende ik mijn ogen. Ik ademde in, mijn hand nog

altijd om mijn penis. Ik sloot mijn ogen opnieuw. En even, heel even, stond ik weer in de discotheek. De jongen keek omlaag, ik grijnsde, maar daar was Helena alweer, in haar katoenen broek kwam ze op me af gefladderd, ze nam mijn slappe piemel in haar hand en ik liet een vreemd geluid ontsnappen, iets dat het midden hield tussen gerochel en een schreeuw van afschuw: eeeeugggg! – ik hoopte dat mijn huisgenoten het niet zouden horen, die koude februarimorgen.

Na dat eerste jaar werden dingen beter. Ik ging weer studeren – Bedrijfskunde ditmaal –, maakte nieuwe vrienden, verhuisde een paar keer, ontmoette Diederik en daarna Mark en daarna Haroon en uiteindelijk Jonas. Ondertussen namen de gedachten aan New York en Helena vanzelf af. Ik begon zelfs te geloven dat het beest in mijn buik gekrompen was, de bescheiden grootte van een bacterie had aangenomen.

Wat ik vergat, is dat bacteriën zich te allen tijde kunnen delen. Is de voedingsbodem optimaal, zijn ze binnen no time met velen, zullen ze alsnog toeslaan, hun gastheer infecteren en opnieuw tot waanzin drijven.

Dat gebeurde toen Jonas en ik ruim een jaar samenwoonden.

De zus van Jonas lag in scheiding, wij pasten een week op haar zoontjes. Timo en Luca, toen negen en zeven, halfbroedjes: Timo de getinte huid van zijn Italiaanse vader, Luca de blonde krullen van zijn Brabantse moeder, beiden gezegend met een schijnbaar onuitputtelijk energiereservoir. Timo, de oudste, hing nog wel eens een paar uur achter elkaar over zijn Nintendo, maar Luca was een diertje. Hij sprong zo van de bank op de salontafel, wikkelde zich in ons badkamertapijt, sloot zichzelf op in de gangkast, sloeg pinda's door de woon-

kamer met het badmintonracket dat hij in die gangkast gevonden had. Toen een pinda mijn slaap raakte – echt: alsof iemand met een katapult een kei tegen mijn hoofd schoot – had ik Luca ferm bij zijn arm gepakt en door elkaar geschud. Zelf leek Luca het wel te begrijpen: ‘Sorry, oom Felix.’ Maar Jonas keek me boos aan. ‘Morgen gaan we iets leuks doen,’ zei hij op een toon die niet bij de aard van de mededeling paste.

De volgende ochtend poseerden we met z’n vieren voor het hek van Artis. Jonas stond rechts, ik links, Luca en Timo naast elkaar tussen ons in. Ik vroeg me af wat het meisje met de fotocamera zag. Twee oude vrienden, broers misschien, een dagje op stap met beider zoons. Luca, met zijn blonde krullen, was overduidelijk van Jonas. Dat betekende dat Timo van mij was. Mijn bruine haar, zijn donkere ogen – het kón, als hij de neus van zijn moeder had. Ja, bedacht ik, wanneer mensen vandaag naar me keken, zagen ze waarschijnlijk een vader. Een onbeholpen vader: zodra de fotografe ‘perfect’ gemompeld had, schoten de jongens de promenade op, als knikkers uit een omgekieperde pot. Luca rolde naar links, richting de dromedarissen, Timo de andere kant uit, naar het rekje ansichtkaarten voor de souvenirwinkel.

‘Hoe moet dit?’ vroeg ik. Het zal paniekerig hebben geklonken, want Jonas legde lachend een kalme hand op mijn arm. ‘Komt goed,’ fluisterde hij. Even raakten zijn lippen mijn oorschelp.

Jonas stelde regels op. Luca en Timo mochten om de beurt een dier kiezen, acht dieren in totaal. Daar zouden we dan rustig naartoe wandelen en onderweg zouden we netjes bij elkaar blijven. De jongens pikten het. Ze zagen het zelfs als uitdaging om fysiek zo dicht mogelijk bij ons in de buurt te blijven, ik moest mijn best doen niet over ze te struikelen.

Luca wilde als eerste naar de leeuwen. Daarna koos Timo

de tapir – hier betrapte ik mezelf op een gevoel van triomf; trots dat het kind dat het meest op mij leek zo'n eigenzinnige keuze maakte. Het duurde wel even voor we de tapir gevonden hadden. Het park stond vol wegwijzers, maar de bordjes verwezen uitsluitend naar dieren waar knuffels van gemaakt worden. De Olifanten. De Giraffen. De Zeeleeuwen.

En ja: De Apen.

Steeds zocht ik als eerste dát bordje. Het ging haast automatisch; stonden we voor een wegwijzer, dan gleden mijn ogen gejaagd langs de diernamen tot ik de pijl richting het chimpanseeverblijf ontdekte. Als op een borrel waarvan je wéét dat er iemand is die je niet wilt spreken, een vervelende ex of collega: je kijkt de ruimte rond tot je hem gelokaliseerd hebt, pas dan begin je aan je ronde langs vrienden en kennissen.

Na de tapir kwamen de olifanten. Na de olifanten koos Timo het vliegend hert, na het vliegend hert bezochten we de giraffen, en na een lange, vermoeiende zoektocht naar de zeesterren riep Luca dan toch: 'Nu wil ik naar de apen!'

'Goed,' zei Jonas, 'dan gaan we die zoeken.' Zelf zei ik niets. Al wist ik allang waar we wezen moesten.

Het buitenverblijf bleek een grote stalen kooi. Er lagen wat hoibalen op de grond, in de nok hingen twee autobanden aan touwen. Ze hingen volkomen stil, de touwen stijf als de spijlen waar ze aan vastgeknoopt zaten. Verder was de kooi leeg: geen verzorgers, geen chimpansees. 'Ze zitten vast binnen,' mompelde Jonas.

Bij het openduwen van de zware deuren klapte er iets dicht in mijn borstkas. Ik pakte Timo's hand vast. Hij liet het toe, kneep zelfs even in mijn vingers. Ik kneep terug.

Het binnenverblijf had glazen wanden, als een aquarium. Ook hier hingen autobanden. Netten en touwladders leidden

naar plateaus met stalen bakjes sinaasappelpartjes. De apen zelf lagen op de grond te slapen. Althans, dat vermoedde ik; vanaf waar wij stonden zagen we alleen de ruggen, ellebogen en goedgevulde shoppers van mensen die zich tegen het glas gedrukt hadden.

Terwijl we richting de ruggen liepen ontdekte Jonas een harige arm, links, in het hooi. ‘Kijk, daar ligt er één!’ fluisterde hij tegen de jongens. Hadden we voor een ander dier gestaan – de tapir in z’n hol of de zeester achter koraal – had ik het waarschijnlijk aandoenlijk gevonden dat Jonas zich zo liet meeslepen en vast plagerig naar hem gelachen.

Nu stokte ik.

Als een wandelaar die tijdens het oversteken ziet dat het stoplicht op oranje springt: terug of vooruit, de twijfel verlamt, maakt dat hij midden op het zebrapad stilstaat. Timo trok nog even aan mijn hand: ‘Kom dan!’ Zodra hij merkte dat ik niet meegaf, liet hij los en stoof hij met Luca naar het glas. Jonas keek me vragend aan. Maar rende toen de jongens achterna, die zich inmiddels tussen vreemde vrouwenheupen probeerden te wringen.

Zelf staarde ik maar naar die apenarm. De witte apenhuid onder het dunne apenhaar. De handpalm, kussentjes onder iedere vinger, keurig korte nagels. Ik stelde me voor hoe twee man de aap in bedwang hielden terwijl een derde die nagels probeerde te knippen. Ik zag het beest blazen, zijn lippen omkrullen, krijsend en briesend zijn arm losrukken. De arm die nog altijd stil in het hooi lag. Bewegingloos. Doods.

Wat als dat dier inderdaad niet meer leeft? schoot het door me heen. Hoe zou het er dan uitzien? Zijn ogen niet per se gesloten. Zijn wangen grauw, zijn huid een vage gele ondertoon, zijn lippen paars en anders dan wanneer hij slaapt een klein stukje van elkaar: witte schilfers in zijn mondhoeken.

En opeens wist ik het zeker: de aap was dood. Ook al be-
woog zijn hand nu, verscheen er een oor en een oksel vanach-
ter de ruggen voor het glas: de aap was dood, morsdood,
paarse lippen, mond een stukje open, witte schilfers.

Mijn benen begonnen te tintelen. Alsof er mieren langs
mijn kuiten omhoog kropen, een hele kolonie, ik was in hun
nest gaan staan en nu vraten ze aan me, met duizend kleine,
prikkende mierenhapjes verorberden ze mijn enkels, kuiten
en schenen tot ik begon te wankelen en zeker wist dat ik zou
vallen. Met twee handen klampte ik me vast aan de betonnen
rand van een plantenbak.

Alles draaide nu. De plantenbak, de glazen kooi, de harige
arm die nu naast een even harig lichaam bungelde, ruggen,
ellebogen, strandtassen, Timo, Luca en het achterhoofd van
Jonas: alles schoot omhoog, of dook ik zelf omlaag? – in de
verte hoorde ik gelach. Het klonk hol en galmend, als in een
zwembad. Ik wilde iets zeggen, misschien iets roepen naar
Jonas, maar het was alsof er een touwtje om mijn luchtpijp
zat. Steeds wanneer ik naar adem hapte werd dat touwtje
aangetrokken en sloot mijn luchtpijp zichzelf af: naar buiten,
naar buiten moest ik.

Het was gaan waaien. Ik kreeg er kippenvet van op mijn
armen. Maar ik voelde geen kou, ik rook alleen mijn eigen
zweet. Met mijn rug leunde ik tegen de achterwand van het
apenverblijf. De muur was ruw; het soort muur waaraan je
als kind je elleboog openhaalde als je er tijdens het voetballen
per ongeluk langs schampte. Nu laafde ik me er juist aan. De
koele, krachtige wand die mijn wankele lichaam rechtop
hielp staan. Ik sloot mijn ogen, draaide mijn gezicht opzij
zodat ook mijn wang het koude, ruwe beton zou raken.

‘Felix? Wat doe je nou híér?’

‘Felix!’ zei Luca Jonas na. ‘Wat doe je nou híér?’

‘Even een sigaretje roken,’ zei ik.

Timo begon te lachen.

‘Dat mag hier niet,’ siste Jonas.

Echt ruzie kregen we ’s avonds pas.

Jonas verweet me dat ik na ons bezoek aan het apenhuis nauwelijks iets gezegd had. En zoals vaker in die tijd leidde dit specifieke verwijt tot een meer algemene onenigheid waarbij we om de beurt opgekropte ergernissen opsomden. Ik klaagde over zijn regeldrift, hij over mijn onverschillige houding jegens zijn familie, ik over zijn nalatigheid wanneer het op overleg aankwam, hij over mijn gebrekkige communicatie. Een ruzie als een lawine was het, waarbij de oorspronkelijke aanleiding onder oud zeer bedolven raakte. Ik vond het niet erg. Nu hoefde ik tenminste niet te praten over wat ik die dag werkelijk gevoeld en gedacht had. Maar nadat Jonas en ik die nacht drie keer gevreeën hadden – zijn woede en lust niet beide het product van hartstocht? – stond ik voor het eerst in jaren weer in haar woonkamer.

Helena liet een hand over haar Peruaanse wandkleed glijden. Ze begon de stof te aaien, met grove streken, alsof het de flank van een paard was. Haar rode avondjurk fladderde om haar heupen, slokte haar borsten helemaal op: was ze afgevallen of had ze de jurk te groot gekocht?

‘Kom,’ zei Helena: ‘Kom voelen.’ Ik schudde mijn hoofd, onrustig, omdat ik wist dat ik bijna te laat was:

‘Ik moet naar Jonas, we hebben om vier uur afgesproken’ – ik keek de kamer rond en zag nergens een klok. Helena haalde haar schouders op:

‘Dit is je laatste kans, hoor.’ En ze bleef maar aaien, de grauwe, donkere Peruaanse vacht; steeds langzamer, als bij een kat die in slaap aan het vallen is.

‘Kom dan, Felix!’ Helena pakte mijn arm. Haar dunne lange vingers boeien om mijn pols, zo trok ze me richting de wand: ‘Voel dan!’ Er verscheen nu een glooiing in het Peruaanse kleed. Een bobbel die groeide tot het kleed haast leek te knappen, en toen weer inzakte, en weer groeide, en weer inzakte, op het ritme van mijn eigen hartslag. Ik drukte mijn oor tegen het kleed. Ik hoorde de wanden kloppen.

‘Goedemorgen,’ zei Jonas, ‘mooie dromen?’ Hij grijnsde, zijn hand lag om mijn ochtendstijve.

Die middag bracht Jonas onze neefjes terug naar hun moeder.

Ik bleef thuis en dacht aan Helena.

Ik sloeg een boek open en weer dicht. Zette een serie op maar keek niet. Mijn gedachten kwelden zoals honger kwelt: ik kon ze niet negeren, ze bleven maar knagen; dwingend en klagend, vragend om verzadiging. En voor ik het wist zat ik op de grond. In kleermakerszit, op het tapijt van de kleine kamer naast de keuken: ‘onze toekomstige kinderkamer,’ hadden we gegrapt toen we ons huis betrokken. Sindsdien fungeerde de extra ruimte als depot voor onuitgepakte verhuisdozen en overmoedig aangeschafte Ikea-pakketten.

Ik verplaatste die ochtend wat planken, tilde wat dozen op en stuitte zo op het onderstel van een ladekastje. Een plateau-tje op wieltjes was het, Jonas moest het in elkaar hebben gezet. Het had iets verdrietigs, dit half afgemaakte kastje; de tristesse van een pop zonder kop. Ik schoof het onderstel opzij, de wieltjes rolden stroef over het stoffige tapijt. Daar, achter het kastje, stond de doos die ik zocht.

De tape om het karton was broos geworden, ik trok het er zo af. Stof stooft op toen ik de doos opende.

Twee lege dummy's van Moleskine. Een computermuis, een volgeschreven kladblok, drie zware multomappen en wat

losse cd-roms waarvan ik niet wist wat erop stond; ik legde het allemaal naast me op de grond. En tilde toen *Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media* uit de doos. Met duim en wijsvinger trok ik een dubbelgevouwen stuk papier tussen de bladzijden vandaan. Ik vouwde het open. De randen die uit het boek hadden gestoken waren vergeeld, en vormden nu een statige lijst rondom de tekst:

Ilya junior beschijnt Syvettes harige lichaam met zijn olielamp. Er loopt wat vocht uit haar neus. Haar borstkas beweegt snel op en neer nu, als bij een haasje dat in z'n rug is geschoten. Het net ligt nog maar half over haar heen.

Ilya kijkt zijn vader aan. Die knikt: doe maar.

Ilya bukt. Hij reikt met één arm naar het net, langzaam, langzaam, lángzaam nadert hij het – de traagheid van iemand die een vlieg gaat doodslaan. Zweet loopt over zijn rug: de juten veiligheidsjas die hij van Ivanov aan moet is veel te warm voor dit klimaat.

Het lezen van mijn eigen woorden was of ik mijn stem terughoorde op een memorecorder: even gênant als vervreemdend. En bij het zien van haar naam, onderaan in de laatste alinea, rukten de mieren die de dag daarvoor aan mijn benen hadden gevreten nu op tussen mijn schouderbladen. Met honderden marcheerden ze omlaag langs mijn ruggenwervel, ik zag het uitgeknipte artikel trillen tussen mijn vingers. Vlug vouwde ik het weer dubbel. Ik stopte het stuk papier terug in het studieboek, legde het studieboek onder in de verhuisdoos, vulde de verhuisdoos met Moleskines en multomappen, klapte de flappen dicht, duwde de doos in een hoek en schoof het onderstel van het ladekastje ervoor; de gemankeerde soldaat die de boel moest bewaken.

Zo ging het een paar weken door. Ik was snel geïrriteerd, sliep slecht, droomde over kooien en autobanden aan touwen. Misschien, dacht ik, was dit een teken. Als het verleden me meer deed dan het heden, lag dat dan niet óók aan dat heden?

Ik ging op kickboksen. Ik accepteerde een nieuwe baan; een vaste aanstelling als coach bij een groot IT-bedrijf. En toen Jonas vertelde dat hij voor zichzelf wilde beginnen, stelde ik voor onze 'kinderkamer' te verbouwen tot huiskantoor – een klus die me wekenlang volledig in beslag nam.

Daarna volgde een goede periode. Jaren waarin Jonas en ik steeds minder ruziemaakten en, na een aantal lange gesprekken over gezamenlijke toekomst en individuele wensen, een samenlevingscontract tekenden.

Ondertussen was ik degene die het meest van ons thuis-kantoor gebruikmaakte. 's Avonds, wanneer Jonas met zijn laptop op zijn borst op de bank lag, rolde ik in onze bureaustoel over de nieuwe houten vloer van onze werkkamer. Ik werkte aan korte verhalen, een hobby die ik na mijn studententijd had laten varen, maar nu weer opgepakt had.

Fictie schreef ik. Aanvankelijk vooral over de overspannen managers en droevige directeuren die ik dagelijks op mijn werk zag, later ook steeds vaker over vrouwen. Een vrouw die haar dode kind mee naar een pretpark neemt. Een vrouw die alleen nog gras eet. Een vrouw die gelooft dat ze in een lieveheersbeestje veranderd is, of doet ze maar alsof? – een knip-oog naar Kafka's *De gedaanteverwisseling*.

'Ik schrijf alleen voor mezelf, hoor,' zei ik tegen Jonas. Maar wanneer ik een verhaal uitzonderlijk goed vond, zette ik het stiekem op een site waar anderen het konden beoordelen. Om zeker te zijn van een objectieve lezing publiceerde ik telkens onder een ander pseudoniem, en koos ik altijd na-

men die mijn geslacht niet zouden verraden. Robin S. Mighty. Bobbi P.J. Eames. Lieve Michiels. Welk pseudoniem ik ook gebruikte, mijn verhalen werden stevast positief gewaardeerd – altijd drie of meer sterren. Het stelt niets voor, zei ik tegen mezelf. Wat sterren van de paar verstokte sitebezoekers die de tijd hebben om naast het oneindige aanbod boeken, kranten, blogs en posts de probeersels van amateurs als ik te lezen: dat moesten wel sterren van werklozen wezen, sterren waarschijnlijk van mensen naar wie nooit geluisterd werd. Dus waarom zou ik dat nu wel doen? En toch. Kreeg een van mijn verhalen gemiddeld vier of zelfs vijf sterren, raakte ik in jubelstemming. Zat ik boven mijn toetsenbord te grijnzen, kocht ik op weg naar huis een fles dure wijn waar ik tijdens het avondeten veel meer van dronk dan Jonas. Waaróm ik zo uitgelaten was, vertelde ik niet. Ik wilde niet dat Jonas dacht dat ik mezelf serieus nam, waarschijnlijk omdat ik mezelf serieus nam. En alleen wie zichzelf serieus neemt kan zichzelf in zijn eigen ogen voor gek zetten; zich schamen voor de dingen die hij gedaan of gemaakt heeft – in die zin is schaamte misschien een bijproduct van zelfvertrouwen. Maar wie zichzelf serieus neemt, wil dat bijproduct vermijden.

Pas toen ik een halfjaar bezig was, en *De vrouw die dacht dat ze stippen had* unaniem beloond werd met vijf sterren, besloot ik Jonas over mijn bescheiden online successen te vertellen. Ik zou hem het verhaal laten lezen, bedacht ik in de trein naar huis. Ik vroeg me af wat hem het meest zou verrassen: dat ik zulke absurde verhalen verzong, of dat ik er technisch toe in staat was ze te maken.

Bij de slijterij op het station kocht ik een fles Duc-de-Chambord. ‘Ha Joon, er is iets geestigs, je weet toch dat ik verhalen schrijf?’ Zo zou ik het hem vertellen. Ik keek uit naar zijn ongelovige blik, één wenkbrauw theatraal opgetrok-

ken – maar dan: zijn glimlach terwijl hij mijn tekst las. En zag hoe goed die beoordeeld was.

Ik hou van hem, dacht ik terwijl ik mijn fiets vastzette. Na tien jaar hou ik nog steeds van hem, want ik wil nog steeds dat hij me ziet. Mijn edelstenen, hun schittering.

‘Ha, lief,’ zei ik toen ik binnenkwam. Ik gaf Jonas een vlugge zoen op zijn wang. ‘Er is iets geestigs.’ Ik zette de wijn in de koelkast en trok mijn jas uit. ‘Je weet toch dat ik wel eens een verhaal schrijf?’ Toen het stil bleef, draaide ik me om. Nu pas zag ik hoe ernstig Jonas keek. Een blik die waarschuwde dat enthousiasme ongepast was; zo kijken ouders wanneer een kind niet aanvoelt dat oma te moe is. Het was alleen niet een oma die Jonas in bescherming moest nemen.

‘Er is een brief,’ zei hij zacht. Ik volgde zijn blik naar de keukentafel.

De zwartomrande envelop lag keurig naast de fruitschaal.

Achteraf zou ik vermoeden dat Jonas lang getwijfeld had voor hij besloot ook déze envelop op ons vaste postplekje te leggen. Verkleint routine verdriet, of bagatelliseert zij het?

‘Heb je enig idee?’ vroeg Jonas.

‘Nee,’ zei ik. Ik hoorde mijn eigen stem trillen.

Jonas knikte begripvol en verdween in de keuken zodat ik in m’n eentje kon lezen.

Het was maar een klein kaartje. Naam, geboortedatum. De dag van overlijden, vier dagen geleden. Ik bekeek de envelop. Er stond geen afzender op. Alleen een sticker: EXPRESS MAIL.

‘En?’ vroeg Jonas voorzichtig vanuit de deuropening naar de keuken.

‘Een kennis uit Amerika,’ zei ik.

‘Kende je hem goed?’

‘Haar.’

Jonas liep naar me toe. Sloeg een arm om mijn middel, drukte me tegen zich aan zodat onze wangen elkaar heel even raakten.

‘Ga je naar de begrafenis?’ fluisterde hij.

De mogelijkheid was nog niet bij me opgekomen. Maar, besepte ik nu, degene die de sticker met EXPRESS MAIL op de envelop geplakt had, wilde blijkbaar dat ik erbij zou zijn.

‘Ja,’ hoorde ik mezelf zeggen. ‘Ja. Ik ga.’

Nog één keer liet ik mijn ogen over de in zwart gepreegde letters glijden. *Saturday* – dat was over drie dagen.

Over drie dagen zou ik aan het graf van Helena staan.